

29. PODELITEV MURKOVE NAGRADE, MURKOVEGA PRIZNANJA IN MURKOVIH LISTIN

Posavski muzej Brežice, 11. november 2015

Komisija za Murkove nagrade, priznanja in listine je na svoji seji 7. oktobra 2015 pregledala predloge in ugotovila, da jih je prispelo pet. Soglasno je sklenila, da Murkovo nagrado za življenjsko delo v etnologiji in kulturni antropologiji podeli prof. dr. Božidarju Jezerniku.

Dr. Božidar Jezernik, redni profesor za etnologijo Balkana in kulturno antropologijo, je diplomiral na Pravni fakulteti UL, iz etnologije pa magistriral leta 1982 in doktoriral leta 1987 na Filozofski fakulteti. V letih 1988–1992 in 1998–2003 je bil predstojnik Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL, v letih 2003–2007 pa dekan Filozofske fakultete. Njegov opus je izjemno velik, okrog 500 enot, in sodi na številna področja etnologije. Napisal je okrog 90 znanstvenih besedil v številnih domačih in tujih revijah, veliko poljudnih in strokovnih prispevkov, izdal je 11 monografij, ki so izšle doma in v prevodih v tujini (Albanija, Poljska, Bolgarija, Srbija, Hrvaška, Anglija, Italija idr.); souredil je 20 enot doma in v tujini. Po standardih ARRS je glede na število objav in citatov najvidnejši slovenski etnolog.

S svojim raziskovalnim delom, še posebej po študiju v Angliji, je razširil obzorja etnološkega raziskovanja na življenje v ekstremnih razmerah, na taborišča, tako fašistična, nacistična kot tudi na komunistična. Zelo pomembne so njegove raziskave Balkana, predvsem vprašanja percepcije in sprejemanja Drugega; posvetil se je vprašanju nacionalizacije in rabe narodnega vprašanja pri gradnji narodne zavesti, vlogi spolov v slovenski zgodovini, herojem, slavnim osebnostim in junakom; med posebne vidike raziskave sodijo spomeniki, nepremični, a hkrati premični objekti, ki kažejo na ideološko zasnovanost vsakokratnega sistema; vloga kave; pomen praznikov pri ustvarjanju skupnosti; zgodovina in politika (kulturne) dediščine ter kulturna dediščina in kolektivni spomin.

S svojim delom, najprej kot vodja programa Slovenske identitete v evropskem in svetovnem kontekstu, potem pa še s projektoma Junaki in slavne osebnosti v Sloveniji in Srednji Evropi ter Prazniki in oblikovanje skupnosti na Slovenskem, je prispeval k vidnosti etnologije v slovenskem in mednarodnem prostoru. S številnimi objavami v mednarodnih znanstvenih revijah in predavanjih na tujih univerzah je mednarodna referenca za vprašanje Balkana, spomenikov in nacionalizacije in tudi največkrat navajani slovenski etnolog. Na širino njegovih etnoloških raziskav kaže tudi pedagoško delo, saj na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo predava Socialni spomin in kulturno dediščino, Antropologijo spola in spolnosti, Antropologijo globalizacije in Etnologijo Balkana. Bil je mentor 12 doktorandom, 14 ma-

gistrandom in več kot 40 diplomantom, ki jim je privzgojil potrebo po temeljitem znanstvenem premisleku.

Zelo pomembna in tvorna je bila njegova iniciativa – in poznejše uresničevanje – projektnega in programskega povezovanja najpomembnejših etnoloških in drugih ustanov. Z Oddelkom za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL intenzivno sodelujeta tako Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU kot Slovenski etnografski muzej. To sodelovanje omogoča intenziven razvoj etnoloških, kulturnoantropoloških in folklorističnih pristopov ter njihovo večjo odmevnost v slovenskem in mednarodnem prostoru.

Za Božidarja Jezernika so značilni inovativnost, temeljito prepričevanje osnovnih izhodišč in ustaljenih pogledov, navezava na zgodovino in vpetost v mednarodne znanstvene diskurze, s katerimi sebi in drugim omogoča ne le razkrivanje Drugega, temveč tudi tisti oddaljeni pogled, ki raziskovalcu omogoča samopremislek, še posebej v časih večizhodiščnega etnološkega in vsakršnega raziskovanja.

Murkovo priznanje za leto 2015 je Komisija podelila Inštitutu za slovensko kulturo (ISK) v Špetru (Italija) za uresničenje programov etnologije Slovencev v Videmski pokrajini.

Inštitut za slovensko kulturo s sedežem v Grmeku v Benečiji kot društvo deluje od leta 2007 z namenom »promocije, širjenja in uporabe slovenskega jezika, vrednotenja zgodovinske in kulturne dediščine slovenske manjšine v Videmski pokrajini ter uveljavljanja njene identitete.«

Obširen delovni načrt in izpeljan program ISK je bil uresničen z občudovanja vredno doslednostjo, znanjem in izvirnostjo. Čeprav med nalogami ISK etnologija ni posebej poudarjena, so njegova prizadevanja za boljše poznavanje, ohranjanje in raziskovanje kulturne dediščine območja silno pomembna za etnološko vedo, saj vse inštitutske predstavitve, raziskave, objave in razstave vključujejo etnološke vsebine. K etnologiji videmske pokrajine je ISK največ prispeval s sodelovanjem v projektu ZborZbirk: Kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom (program čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija), kjer sta operativno vlogo prevzeli Marina Cernetig in Bruna Dorbolo. Do letos so bile tako uresničene vse predvidene aktivnosti, tj. popis in kontekstualizacija 19 lokalnih zbirk etnološko pričevalne kulturne dediščine, strokovna postavitev šestih zbirk in izvedba treh investicij za predstavitev zbirk na območju med Kanalsko dolino in Vidmom. Evidentirane zbirke so zdaj virtualno predstavljene v Slovenskem multimedijem oknu in tako celovito predstavljajo kulturno krajino in etnološko podobo območja. ISK organizira tudi številne kulturne do-

* Marko Terseglav, dr. etn., upok. zn. svet., Rimska 25, 1000 Ljubljana; marko.terseglav@gmail.com.

godke, s katerimi predstavljajo lokalno kulturo, od šeg do pripovednega izročila in od ljudske glasbe do gledališke dejavnosti. Etnologi iz Slovenije so v ISK našli najboljše sodelavce za strokovno, predvsem pa operativno podporo za mnoge naloge, ki jih brez njih ne bi mogli uresničiti. V projektu JezikLingua je Donatella Ruttar zasnovala izviren in interaktiven tematski in pokrajinski muzej, v katerem se prepletajo zvoki, podobe, zgodbe in spomini, narečja in glasba, ki predstavljajo kulturno krajino Slovencev v Italiji. Lani je bil projekt zaključen in zdaj živi naprej. Zaradi omenjenega je ISK tudi najpomembnejša ustanova za etnologijo Slovencev v Videmski pokrajini.

Murkovo listino je Komisija prisodila Sekciji za turizem Kulturno-turističnega društva Zarja Bilje za oživljanje in ohranjanje industrijske (opekarske) dediščine v Biljah. Sekcija za turizem Bilje pod vodstvom domačinke Majde Klančič že od leta 2007 aktivno deluje pri oživljanju in varovanju tradicije opekarstva v Biljah, posebej še z zavzetostjo za ohranitev stare »frnaže« – opekarne v Biljah, ki je s stavbno podobo, z značilnim dimnikom in s še ohranjeno Hoffmanovo pečjo pomembna za identiteto Bilj in je del industrijske dediščine Goriške. Opekarstvo na Goriškem ima dolgo tradicijo, opekarna v Biljah je tudi izjemen identifikacijski element vasi in simbolno označuje opekarstvo tradicijo. Izdelovanje opeke se je v Biljah razvilo kot tradicionalna obrt in je pogojevalo poznejši razvoj industrijskih opekarstev obratov. Stara »frnaža«, zgrajena med obema vojnama in po drugi obnovljena, je tehnični spomenik in objekt industrijske dediščine, ki si ga želijo ohraniti in ga preurediti v muzej opekarstev obrti. Idejo je v svojem diplomskem delu leta 2006 podrobneje razdelala etnologinja Petra Rojc, zaživela pa je z Majdo Klančič. Leta 2007 je Goriški muzej pripravil strokovno mnenje z utemeljitvijo ideje, ki ga je vpel v zgodovinski okvir razvoja opekarstva od prazgodovine do

danes. Sekcija za turizem je pobudo za postavitve muzeja in nadaljnji razvoj opekarstva vsa leta ohranjala oziroma spodbujala s prireditvami Opekarski dnevi v Biljah, pa tudi z zbiranjem in objavljanjem opekarskih zgodb in z dokumentarnim filmom, hkrati pa je obudila spretnosti stare, ročne izdelave opeke. Z dejavnim pristopom je Sekcija postala lastnica stare opekarne in začela z deli za zaščito in obnovo opekarne, ki bo v prihodnosti namenjena kulturnim dejavnostim.

Murkovo listino je Komisija podelila tudi Janezu Medvešku za fotografsko, video in besedilno dokumentiranje slovenske etnološke, še zlasti arhitekturne dediščine

Slikar in fotograf Janez Medvešek je v desetletnem delu ustvaril nad 800.000 fotografskih posnetkov slovenske kulturne, predvsem arhitekturne dediščine s celotnega slovenskega etničnega ozemlja. Najlepše posnetke z besedili združuje v zgodbe, jih opremlja z glasbo in jih objavlja na spletu in v elektronskih medijih.

V času, ko zbiranje, dokumentiranje in ohranjanje etnološke dediščine na vsakem koraku največkrat brezobzirno izriva nasilni val novega gradbeništva, sta takšni foto- in videodokumentacija še edini vir povezovanja tradicije s sodobnostjo. Medvešek s svojim delom uspešno uspeva prebujati zavest ljudi o vrednotah kulturne in posebej arhitekturne dediščine, pri čemer opozarja tudi na napake in na škodo v raziskanih in predstavljenih krajih, na vrednote bivalnega okolja in na možnosti vključevanja dediščine v turizem. V vsaki njegovi fotozgodbi osrednje mesto zavzema prikaz starih in najstarejših hiš in domačij, hkrati pa avtor dokumentira tudi notranjosti z vsemi podrobnostmi, ki jih morda vidimo le še v muzejih. Njegova spremna besedila še dodatno bogatijo spoznanja o fotografiranem gradivu, o izdelovalcih in tudi o imenoslovju. Arhitekturo preiščeno postavlja v prostor in hkrati opozarja na njene likovne vrednote.

